

17. 4. 2020

Veźměte, prosěme, na vědomě, Źe text ělĀnku odpovědĀ platně prĀvně ūpravě ke dni publikace.

Neplněně smluvněch zĀvazkŭ jako moŹně dŭsledek epidemie koronaviru (COVID-19)

Proběhajěcě epidemie koronaviru (COVID-19) a souvisejěcě restriktivně opatřeně orgĀnŭ veřejně moci v současně době nevyhnutelně zasahujě do podnikatelskě činnosti a ohroŹujě ěi dokonce znemoŹňujě plněně smluvněch zĀvazkŭ převzatĚch ještě v době, kdy s epidemiě ani s opatřeněmi omezujěcěmi podnikĀně nebylo počětĀno. Snadno tak mohou nastat situace, kdy se smluvně strana zcela mimovolně dostane do prodleně se splněněm svĚch zĀvazkŭ a bude vystavena zĀkonněm ěi smluvněm sankcěm. Jak takověm situacěm předejět a přěpadně jak je vhodně se v nich zachovat, aby byly negativně dopady změrněny ěi zcela eliminovĀny, o tom krĀtce pojednĀme v nĀsledujěcěm textu.

Obecně

V prvě rĀdě, je třeba pamatovat na zĀkladně principy, na kterĚch je zaloŹeno soukromě prĀvo. Soukromě prĀvo chrĀně jen takově jednĀně, kterě nepŭsobě bezdŭvodně ūjmu druhěm, přěčemŹ soukromoprĀvně ochranu nepoŹěvĀ jen princip *pacta sunt servanda*, tedy Źe smlouvy majě bět dodřřzovĀny, nŭbrŹ takě ochrana lidskěho Źivota a zdravě. Mimo jině proto občĀnskě zĀkoněk čĀstečně omezuje smluvně volnost obecněm zĀkazem ūjednĀně poruřřujěcě dobrě mravy a veřejně pořĀdek a zĀkazem zjevněho zneuŹitě prĀva.

Obecně tedy existujě předpoklady pro ūspěšně vyvĀzĀně se ze smluvněch ūjednĀně prĀvě s odkazem na specifickě okolnosti, kterě v daněm konkrětněm přěpadě zpŭsobujě nutnost preference ochrany jinĚch zĀkonem chrĀněnĚch zĀjmŭ něŹ zĀjmu na dodřřzovĀně smlouvy, na což je v přěpadě sporu o (ne)plněně zĀvazkŭ v dŭsledku epidemie koronaviru jistě moŹně a vhodně se odvolĀvat.

Rozhodně to vřak neznamenĀ, Źe lze bez hrozby sankce poruřřit vřechny zĀvazky, kterěm v dŭsledku epidemie koronaviru a přějatěmi opatřeněmi je obtěŹně dostĀt, zvlĀřtě pak kdŹ by byly prĀvně nĀsledky v těchto přěpadech smluvněmi stranami specificky sjednĀny. Uvedeně generĀlně korektivy vřak musě platit vřdy a beze zbytku, a to bez ohledu na smluvně ūjednĀně, neboŹ ŹĀdně vŭklad a pouŹitě prĀvněho předpisu nesmě věst k bezohledněmu přěstupu urĀŹejěcěmu obyčejně lidskě cětěně a ŹĀdně obchod nesmě absolutně převĀŹit nad obecněm zĀjmem nad bezprostředně ohroŹeněmi Źivoty.

Velice obsĀhlě a kazuistickě občĀnskě zĀkoněk ovřem jasně nasvědčujě tomu, Źe se zĀkonodĀrce nehodlal spolěhat jen na obecně principy a pravidla a rozhodl se upravit řadu situacě specificky. Nyně se tedy zaměřěme na situace, na kterě zĀkon pamatuje a upravuje blěŹe souvisejěcě prĀva, povinnosti, postupy a nĀsledky.

Změna okolnostě

Nekontrolovatelně řěřeně epidemie koronaviru mŭŹe zaloŹit tzv. podstatnou změnu okolnostě ve

smyslu ustanovení § 1765 odst. 1 občanského zákoníku. Je třeba zdůraznit, že předpokladem pro aplikaci tohoto zákonného ustanovení je právě ona podstatnost změny okolností, tj. vznik hrubého nepoměru mezi právy a povinnostmi stran zvýšením nákladů plnění nebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění jedné z nich. Nepodstatná změna okolností není z právního hlediska pro splnění závazku významná. Druhou, neméně důležitou podmínkou je, aby dotčená smluvní strana nepřevzala na sebe nebezpečí změny okolností dle § 1765 odst. 2 občanského zákoníku.

Na tomto místě pokládáme za nutné poznamenat, že ujednání o převzetí rizika změny okolností se v posledních letech stalo velice častým prakticky ve všech druzích obchodních i jiných smluv a je mnohdy pokládáno za automatickou součást smlouvy, aniž by se smluvní strany reálně zabývaly smyslem, účelností a riziky takového ujednání, což se v současné krizové situaci může naplno projevit.

Jsou-li dány předpoklady pro aplikaci ustanovení občanského zákoníku o podstatné změně okolností, dotčená smluvní strana získává právo domáhat se vůči druhé smluvní straně obnovení jednání o smlouvě. Musí přitom však prokázat, že změnu okolností nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit, resp. že jí tato okolnost nebyla před uzavřením smlouvy známa. Uplatnění tohoto práva neopravňuje dotčenou stranu, aby odložila plnění.

Nedojde-li následně k dohodě stran na změně smlouvy, je možné domáhat se u soudu změny smlouvy anebo jejího zrušení. Soud ovšem není vázán návrhem a má široký prostor pro vlastní uvážení o spravedlivých poměrech mezi stranami. Aby bylo možné domáhat se zásahu soudu, je nutné dále prokázat, že právo na obnovení jednání o smlouvě bylo uplatněno vůči druhé smluvní straně v přiměřené lhůtě, přičemž platí vyvratitelná právní domněnka, že tato lhůta činí dva měsíce od doby, kdy se dotčená smluvní strana o podstatné změně okolností dozvěděla.

Uvedený postup, byť je v současné době poměrně hojně zmiňován jako možný a vhodný pro řešení situací vznikajících v souvislosti se stavem nouze vyvolaným epidemií koronaviru, lze bohužel označit za velice nepraktický, zvláště pokud není možné očekávat kooperaci druhé smluvní strany a je nutné spoléhat na pomoc soudu. V případě, kdy je druhá smluvní strana ochotna se dohodnout, není v podstatě nutné apelovat specificky na ustanovení § 1765 odst. 1 občanského zákoníku. Opačný stav vede k soudnímu sporu, který může snadno trvat i léta.

Za situace, kdy uplatnění práva na obnovení jednání o smlouvě neopravňuje smluvní strany k odkladu plnění, tento prostředek právní ochrany dotčené smluvní strany, která se bez vlastního přičinění a zavinění dostala do vysoce nevýhodného postavení vůči druhé smluvní straně, v naprosté většině myslitelných případů bude evidentně zcela bezzubý, snad s výjimkou optimistické úvahy o možné následné spoluodpovědnosti druhé smluvní strany za vzniklou újmu v důsledku neochoty se dohodnout na změně smlouvy.

O využití soudní ochrany dle § 1766 občanského zákoníku tak lze uvažovat spíše u dlouhodobých rámcových smluv, avšak v těchto případech, jak pevně věříme, pravděpodobně nebude epidemie koronaviru, působit problémy dotčené smluvní straně tak dlouho, aby působila hrubý nepoměr mezi stranami ještě v době pravomocného rozhodnutí soudu.^[1] Ani využití hrozby postupu podle § 1766 občanského zákoníku jako prostředku nátlaku na druhou smluvní stranu, aby přistoupila na dohodu o změně smlouvy, patrně k urovnání vztahů a obnovení rovnováhy vzájemných práv a povinností, což mělo být smyslem právní úpravy podstatné změny okolností, zpravidla nepovede.

Prodlení a vznik škody - *vis maior* jako liberační důvod

Faktor předvídatelnosti hraje roli i pro otázku odpovědnosti za včasné a řádné nesplnění závazku smluvní stranou v důsledku omezení jí způsobených epidemií koronaviru. Lze konstatovat, že u

smluv uzavřených už v době, kdy už bylo možno očekávat výskyt koronaviru a souvisejících restriktivních opatření, se odpovědnosti za řádné a včasné nesplnění závazku s tímto odůvodněním vyhnout spíše nepůjde.

Je-li naopak uvedený předpoklad nepředvídatelnosti splněn, pak lze epidemii koronaviru pokládat z právního hlediska za zásah tzv. vyšší moci (*vis maior*), na který občanský zákoník pamatuje právě v souvislosti s (ne)odpovědností za prodlení se splněním, popř. dokonce za nesplnění závazku, u kterého prodlení má za následek jeho zánik (tzv. fixní závazky – závazky, u kterých o opožděné plnění druhá strana nemůže mít zájem), a za vzniklou újmu.

Podle ustanovení § 2913 odst. 2 občanského zákoníku platí, že ten, kdo poruší smluvní povinnosti, se může zprostit povinnosti k náhradě újmy vzniklé v souvislosti s tímto porušením tehdy, pokud prokáže, že mu ve splnění dané povinnosti bránila mimořádná nepředvídatelná a nepřekonatelná překážka vzniklá nezávisle na jeho vůli, tedy právě *vis maior*.

Dále lze zmínit ustanovení § 1970 občanského zákoníku, podle kterého dlužník neplatí úrok z prodlení, pakliže za prodlení není odpovědný (zde právě z důvodu zásahu vyšší moci). Je ovšem třeba zdůraznit, že na *vis maior* se nelze odvolat, nastala-li až po vzniku prodlení se splněním smluvní povinnosti.

Dále považujeme za nutné upozornit, že *vis maior* jako liberační důvod směřuje jen na odpovědnost za škodu jako následek porušení smlouvy, nikoli na smluvní sankce. Dotčená smluvní strana se tak sice odvoláním na *vis maior* může zprostit odpovědnosti za škodu vzniklou porušením smlouvy, avšak neznamená to automaticky, že se zprostit i např. povinnosti uhradit smluvní pokutu za takové porušení.

Zde se tedy opět otvírá prostor pro argumentaci právními principy, na kterých je postaveno soukromé právo, jmenovitě pak zneužitím práva na uplatnění smluvních sankcí či rozporem uplatnění takových nároků s dobrými mravy a veřejným pořádkem.

Následná nemožnost plnění

V praxi jistě mohou v důsledku epidemie koronaviru nastat i situace, kdy se splnění závazku ze smlouvy stane objektivně zcela nemožným, a to bez možnosti zhojení pozdějším plněním, využitím pomoci jiné osoby či vynaložením většího úsilí či vyšších nákladů. V takovém případě by se mohlo jednat o případy tzv. následné nemožnosti plnění upravené v § 2006 a násl. občanského zákoníku, se kterou se spojen automatický zánik dotčených nesplnitelných závazků.

K zániku závazku dochází zcela, pokud částečné plnění, které zůstalo reálně proveditelným, nemá pro věřitele význam, jinak jen z části, jejíž splnění se stalo nemožným. Zánik závazku je zde dán objektivně a dlužník by tedy neměl být stížen zákonnými ani smluvními sankcemi za jeho nesplnění, avšak o nemožnosti plnění je povinen věřitele včas informovat, jinak může nést odpovědnost za škodu vzniklou věřiteli právě v důsledku pozdního informování o nemožnosti plnění.

S ohledem na dočasný charakter přijatých veřejnoprávních opatření v souvislosti s epidemií koronaviru se domníváme, že nelze spoléhat výklad, že se závazek stává nesplnitelným a zaniká v případě, kdy právní předpisy vydané po uzavření smlouvy zakázaly dlužníkovi jednání, k němuž je smluvně zavázán. Přestože např. vládní opatření lze jistě považovat za právní předpisy, jejich dočasný charakter obecně nekoresponduje s předpokladem následné nemožnosti plnění v podobě nesplnitelnosti závazku v pozdější době.

Závazky, které lze splnit opožděně, by takto zaniknout nemohly a závazky, u kterých opožděné plnění nemá pro věřitele význam, by zásadně měly podléhat režimu již výše zmíněných fixních závazků dle

ustanovení § 1980 občanského zákoníku, tj. zaniknout již v důsledku samotného prodlení dlužníka. Argumentace následnou nemožností plnění tedy podle našeho názoru spíše není na místě tam, kde přijatá veřejnoprávní opatření znemožní jen včasnost plnění.

Tím se ovšem reálný rozsah praktických případů, kdy v důsledku epidemie koronaviru nastane následná nemožnost plnění, povážlivě zužuje a podle našeho názoru tak půjde spíše o zcela výjimečné situace.

Závěr

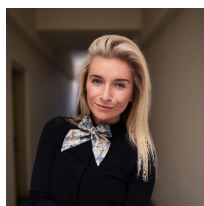
Jak je z výše uvedeného pojednání patrné, řešení sporů vzniklých z neplnění smluvních závazků v důsledku epidemie koronaviru a přijatých veřejnoprávních opatření, která řádné plnění omezují či znemožňují, nebude v praxi vůbec snadnou záležitostí, když některé právní instituty k tomuto účelu určené jsou v každodenní praxi využitelné jen málokdy či velmi složitě. Problematické mnohdy bude už samotné právní posouzení, zda závazek v daném konkrétním případě zanikl či nikoliv a zda je možné uplatnit právní sankce.

Vedle obecně doporučeníhodného řešení komplikací se včasným a řádným plněním dohodou smluvních stran, je na místě upozornit na nutnost prevence sporů včasnou notifikací věřitele o tom, že v důsledku epidemie koronaviru, resp. opatření proti jeho šíření, dlužník má či bude mít problém dostát svým závazkům.

Z pohledu tímto dotčených věřitelů je na místě zejména ostražitost před možnou snahou dlužníků „svádět“ na epidemii koronaviru i nesplnění smluvních povinností, které s ní buď žádnou souvislost nemají, nebo sice souvislost mají a řádné a včasné plnění epidemie skutečně komplikuje, ale dlužníci ji mohli a měli předvídat.

PhDr. Mgr. Jan Ptáčník,
advokát

Mgr. Tereza Dvořáková,
advokátní koncipientka

[PEYTON legal advokátní kancelář s.r.o.](#)

Futurama Business Park
Sokolovská 668/136d
186 00 Praha 8 - Karlín

Tel.: +420 227 629 700

E-mail: info@plegal.cz

[1] Reálně použitelnějším se naopak jeví postup podle § 2620 odst. 2 občanského zákoníku, který je speciální právní úpravou podstatné změny okolností platnou pro smlouvu o dílo, resp. konkrétně pro závazek dílo dokončit. Soud je v tomto případě oprávněn, shledá-li zcela mimořádnou nepředvídatelnou okolnost, která podstatně ztěžuje dokončení díla, rozhodnout o spravedlivém zvýšení ceny za dílo, anebo o zrušení smlouvy.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)
- [Právní povaha sítě elektronických komunikací - režim náhrady škody](#)
- [Náhrada ušlého nájemného při předčasném ukončení nájemní smlouvy na nebytové prostory](#)